

Umsögn Bolla Héðinssonar um 37. mál, þingsályktunartillaga, 151. lögjafarþings; tímabinding veiðiheimilda til 20 ára o.fl.

17. nóvember 2020.

Allt frá upphafi kvótakerfisins á fyrri hluta níunda áratugarins og svo heimildarinnar til framsals kvóta í byrjun þess tíunda hefur ríkt ófriður um sjávarútveginn, ófriður milli þeirra fáu sem telja sig „eiga“ fiskveiðiauðlindina og aðganginn að henni og hinna sem ekki fá notið afraksturs þessarar þjóðareignar. Þessi staða er vægast sagt óheppileg fyrir samfélagið en fyrst og fremst óheppileg fyrir sjávarútveginn sem atvinnugrein sem þannig telur sig vera í stöðugri varnarbaráttu.

Leitað hefur verið leiða til að láta sjávarútveginn greiða sanngjamt gjald fyrir afnotin sem hann hefur af auðlind þjóðarinnar en því miður var farin sú leið að reikna út frá afkomutölum sjávarútvegsfyrirtækja til að finna hvert gjaldið ætti að vera, leið sem kallar á deilur um hvert sé hið rétta afgjald og aðferðir sem eru vægast sagt umdeilanlegar.

Úthlutun takmarkaðra „gæða“

Þetta er sígilt viðfangsefni þar sem tekist er á við spurninguna um hvernig heppilegast sé að úthluta takmörkuðum gæðum en fiskveiðiauðlindin telst vera takmörkuð gæði, á meðan öllum Íslendingum er ekki heimilt að veiða að vild úr fiskistofnunum við Ísland, þá flokkast þeir sem „takmörkuð gæði“ í skilningi hagfræðinnar.

Viðfangsefni úthlutunar takmarkaðra gæða er orðin ein af þeim greinum hagfræðinnar sem hafa vaxið hraðast á umliðnum árum. Nóbelsverðlaunahafarnir í hagfræði 2020 hafa einmitt hannað kerfi til að takast á við úthlutun opinberra verðmæta („takmarkaðra gæða“) með útboðum þannig að fyllsta réttlætis og hagkvæmnissjónarmiða sé gætt. Hugmyndin að baki er vel þekkt, leitað er tilboða í „gæðin“ til að finna raunveruleg verðmæti þeirra og þau síðan leigð út við því verði til velflestra þeirra sem tóku þátt í útboðinu. Þannig má sem hægst hanna útboð með þeim hætti að gætt sé byggðasjónarmiða og það sem mest er um vert, útboðin geta auðveldað nýliðun í atvinnugreininni.

Auðvelt er að klúðra útboði aflaheimilda líkt og útboðum á fjarskiptarásum og öðrum takmörkuðum gæðum enda hefur það gerst víða þar sem það hefur verið reynt. Því skiptir miklu máli að vel sé staðið að slíku útboði í upphafi og því nefndir hér til sögunnar tveir Nóbelsverðlaunahafar sem hafa sérhæft sig í viðfangsefninu. Þannig er ljóst að ef umsjón með útboði aflaheimilda er t.d. falin ráðherra sem er því andsnúinn þá er verr af stað farið en heima setið.

Kvótakerfið var algjör nýlunda; Íslendingar ruddu brautina

Þegar kvótakerfinu var komið á á Íslandi hafði það hvergi verið gert áður í jafn viðtækum mæli og hér á landi. Kvótakerfið sem slíkt hefur í stórum dráttum tekist vel og þróast á skynsaman máta en öðru máli gegnir um framsal aflaheimildanna í eigu þjóðarinnar sem enn veldur ósætti og ófriði um atvinnugreinina á meðan ásættanleg lausn um greiðslu afgangis til þjóðarinnar er ekki fundin. Með útboðum myndu Íslendingar ryðja brautina í fiskveiðistjórnunarmálum líkt og þeir gerðu áður með innleiðingu kvótakerfisins.

Sú hugmynd sem býr að baki frumvarpi Viðreisnar fer afar hægt í sakirnar þar sem aðeins er gert ráð fyrir að bjóða árlega út 5% kvótans sem þýðir að á hverju ári halda núverandi útgerðir eftir 95% þeirrar aflahlutdeildar sem þeir höfðu árið áður. Því aðeins að þær vilji halda óskertri aflahlutdeild taka þær þátt í árlegum útboðum. Stærstu sjávarútvegsfyrirtæki landsins eru nú komin fram yfir hámark leyfilegs aflamarks tengdra aðila svo útboð af þessu tagi auðveldar þeim á nokkrum árum að fara undir það hámark sem lög leyfa.

Því er fyllst ástæða til að taka undir frumvarp Viðreisnar um útboð á kvótum.

Að endingu læt ég fylgja með tvær dæmisögur sem eru vel til þess fallnar að skýra betur það málefni sem hér til umfjöllunar.

Virðingarfyllst,

Bolli Héðinsson, hagfræðingur

bolli@ru.is

fs.825-6454

I.

Tilbúin frásögn sem skýrir hvers vegna auðlindagjald er ekki skattur heldur gjald fyrir afnot.

Í kjölfar hrunsins þurfti kunningjafólk mitt að flytja til Noregs til að þreifa fyrir sér með vinnu. Skömmu áður höfðu þau keypt sér fjögurra herbergja íbúð í Seljahverfi, sem þau báðu mig að sjá um útleigu á, á meðan þau væru í Noregi. Ég leigði íbúðina þrýðis manni sem bauð af sér góðan þokka og hann greiddi fúslega uppsetta leigu sem ég ákvað að hafa í lægri kantinum af því mér leist vel á manninn. Upp á síðkastið er hann hins vegar farinn að tala um hvort ég vilji ekki lækka við hann leiguna. Ég óttast að hann sé farinn að halla sér að flöskunni, allavega hefur hann minni auraráð og þess vegna finnst honum hann eigi alls ekki að þurfa að borga jafn mikið og áður.

Heimtar lækkaða leigu

Ég hef bent honum á að þar sem hann er einn í heimili ætti honum að nægja þriggja herbergja íbúð enda virðist greiðslugeta hans alveg ráða við það. Hann má ekki heyra á það minnst heldur krefur hann mig núna um að fá samning um íbúðina til 20 ára og hann væri e.t.v. reiðubúinn að greiða mér hærri leigu einhverntíma síðar ef úr málum rætist hjá honum. Svo bendir hann á eitthvað sem hann telur vera óljós ákvæði í upphaflega leigusamningnum, sem gæti hugsanlega kveðið á um að í raun og veru eigi hann íbúð vinafólks mín í Noregi, en ekki þau!

Nægir aðrir sem vilja leigja

Þetta er allt frekar erfitt fyrir mig þar sem ég veit af barnmörgum fjölskyldum sem mundu gjarnan vilja borga þá leigu, sem núverandi leigjandi er að greiða og meira til, ef ég aðeins losnaði við hann úr húsnæðinu. Á ég að lækka verðið á húsnæðinu, bara af því að hann vill ekki borga meira? Leigjandinn er farinn að minna mig óþyrmilega mikið á „freka kallinn“ sem Jón Gnarr hefur gert svo ágæt skil.

Gildir ekki sama um sjávarútveginn?

Dæmisagan hér að ofan getur gilt um samskipti þjóðarinnar (eigenda íbúðarinnar) og þeirra sem nú eru kvótahafar íslensku fiskimiðanna (leigjandinn) en þeir vilja láta leiguna ráðast af því hvernig stendur á hjá þeim hverju sinni! Úti um allt land eru fiskverkendur og kvótalausar útgerðir sem bíða í röðum eftir að fá að bjóða í kvótann á jafnréttisgrundvelli. Hversvegna á þjóðin (eigandi fiskimiðanna) að sætta sig við að leigan á kvóta ráðist bara af greiðslugetu þeirra útgerðarmanna sem nú róa til fiskjar, en ekki því hvaða leigu væri hægt að fá, ef kvótinn væri boðinn til leigu á almennum markaði?

II.

Tilbúin frásögun sem skýrir hversu hæpið það er að byggja veiðigjald á einhverju sem kallast „afkomutölur sjávarútvegsins“ því þær má finna með ýmsu móti.

Ég hitti fyrir skemmstu kunningja minn, útgerðarmann, og spurði hann hvernig útgerðin gengi. „Aldrei betur“ svaraði hann „ég sé ekki fram á að þurfa að greiða eina einustu krónu í veiðigjöld.“ Ég hváði en hann skýrði þetta út fyrir mér mér. „Þetta verður einfalt. Gamli Range Roverinn minn er orðinn þriggja ára og auðvitað mun útgerðin sjá mér fyrir nýjum bíl. Þeir fást á 14 milljónir en það er ekki eðlilegt að útgerðarmaður þurfi að sætta sig við ódýrustu gerð. Svo er alltaf eitthvað sem ég get tínt til í kostnað, utanlandsferðir og viðhald á húsinu og sumarhúsinu svo þegar upp er staðið þá verður ekkert eftir til að borga í veiðigjöld.

Vinstri grænir voru svo assgoti herskáir fyrir síðustu kosningar og við vorum aðeins smeykir, en það var ekkert að marka, þú manst strax í vor vildu þeir allt fyrir okkur gera. En þá kom eitthvað hagfræðingastóð úr háskólanum sem skaut þeim skelk í bringu en það var síst verra að bíða.

"Látum út landsbyggðarspilið"

Ef þetta hefði orðið eitthvað vandamál með veiðigjöldin þá eigum við alltaf tromp uppi í erminni og „látum út landsbyggðarspilið“ eins og við útgerðarmenn köllum það. Þá finnum við einhvern útgerðarmann sem er með allt niður um sig og segjum „hvað, ætlið þið að leggja af plássið?“ Og það er segin saga enginn framsóknarflokkanna stenst svoleiðis og skiptir þá engu öll hin plássin sem við höfum lagt í eyði þegar við höfum selt hver öðrum kvótann, það skiptir framsóknarflokkana engu.“

„En hvað segja endurskoðendurnir, ert þú ekki með eitt af þessum fyrirtækjum með finu útlendu nöfnin sem endurskoðar fyrir þig?“ spurði ég. „Jú blessaður, þeir segja ekki múkk og telja þetta alltsaman útgerðarkostnað. Þú manst hvað þeir voru þægir við bankana fyrir hrun. Þeir sögðu að allt væri í himnalagi í bönkunum alveg fram á síðasta dag. Þeir eru ekkert að spá í þetta og gera bara eins og ég segi.“

[http://www.visir.is/g/2019190109113/ad-sleppa-vid-veidigjold-
?fbclid=IwAR3SiYQw7svnlAfcSaUK51MoKR1TYHaeNilchux3mKnviSLHVW5L9ERWKFU](http://www.visir.is/g/2019190109113/ad-sleppa-vid-veidigjold-?fbclid=IwAR3SiYQw7svnlAfcSaUK51MoKR1TYHaeNilchux3mKnviSLHVW5L9ERWKFU)